

Zbiór Orzeczeń

Sprawa C-69/21

X

przeciwko

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez rechtbank Den Haag (sąd rejonowy w Hadze, Niderlandy)]

Wyrok Trybunału (wielka izba) z dnia 22 listopada 2022 r.

Odesłanie prejudycjalne – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Artykuły 4, 7 i 19 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej – Zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania – Poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego – Ochrona w przypadku usunięcia z terytorium państwa, wydalenia lub ekstradycji – Prawo pobytu z przyczyn medycznych – Wspólne normy i procedury stosowane przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich – Dyrektywa 2008/115/WE – Obywatel państwa trzeciego cierpiący na ciężką chorobę – Leczenie mające na celu uśmierzenie bólu – Leczenie niedostępne w państwie pochodzenia – Warunki, w których wydalenie musi zostać wstrzymane

1. *Kontrole graniczne, azyl i imigracja – Polityka imigracyjna – Powrót nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich – Dyrektywa 2008/115 – Zasada non-refoulement – Obywatel państwa trzeciego cierpiący na ciężką chorobę – Rzeczywiste ryzyko znacznego, nieodwracalnego i szybkiego nasilenia się bólu w razie odesłania do państwa pochodzenia – Wydanie decyzji nakazującej powrót lub podjęcie środka w postaci wydalenia wobec takiego obywatela – Niedopuszczalność – Możliwość ustanowienia przez państwa członkowskie ścisłego terminu wystąpienia takiego nasilenia się – Brak*
(Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 1, 4, art. 19 ust. 2; dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115, art. 5)

(zob. pkt 52, 55, 56, 58, 59, 63–66, 68–76, 103, pkt 1 sentencji)

2. *Kontrole graniczne, azyl i imigracja – Polityka imigracyjna – Powrót nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich – Dyrektywa 2008/115 – Zasada non-refoulement – Obywatel państwa trzeciego cierpiący na ciężką chorobę – Rzeczywiste ryzyko znacznego, nieodwracalnego i szybkiego nasilenia się bólu w razie odesłania do państwa pochodzenia – Ocena przez właściwy organ krajowy skutków wydalenia dla stanu zdrowia danego obywatela – Uwzględnienie wspomnianych skutków wyłącznie w celu zbadania zdolności tego obywatela do odbycia podróży – Niedopuszczalność*

[Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 1, 4, art. 19 ust. 2; dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115, art. 5, art. 9 ust. 1 lit. a)]

(zob. pkt 80–82, 103, pkt 2 sentencji)

3. *Kontrole graniczne, azyl i imigracja – Polityka imigracyjna – Powrót nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich – Dyrektywa 2008/115 – Nielegalnie przebywający obywatel państwa trzeciego cierpiący na ciężką chorobę – Niemożność wydania decyzji nakazującej powrót lub podjęcia środka w postaci wydalenia wobec takiego obywatela – Powód – Rzeczywiste ryzyko znacznego, nieodwracalnego i szybkiego nasilenia się bólu w razie odesłania go do państwa pochodzenia – Obowiązek wydania temu obywatelowi dokumentu pobytowego – Brak – Prawo do życia prywatnego – Badanie dopuszczalności wydalenia tego obywatela – Okoliczności, jakie należy uwzględnić*
(Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 1, 4, 7; dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115)

(zob. pkt 84–87, 89, 90–103, pkt 3 sentencji)

Streszczenie

X, będący obywatelem rosyjskim, cierpi na rzadką formę raka krwi, na którą jest obecnie leczony w Niderlandach. W szczególności poddawany jest leczeniu przeciwbólowemu za pomocą marihuany leczniczej, które nie jest dozwolone w Rosji. Stwierdziwszy, że ten obywatel rosyjski nie może ubiegać się w Niderlandach o status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub dokument pobytowy na podstawie prawa krajowego, organy niderlandzkie wydały wobec niego decyzję nakazującą powrót. Twierdząc, że leczenie za pomocą marihuany leczniczej jest dla niego tak istotne, iż nie mógłby on już prowadzić godnego życia w razie jego przerwania, zainteresowany wniósł skargę na tę decyzję do sądu odsyłającego.

Sąd ten zastanawia się w szczególności nad kwestią, czy prawo Unii, a zwłaszcza dyrektywa w sprawie „powrotów”¹ oraz Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (zwana dalej „kartą”) stoją na przeszkodzie wydaniu decyzji nakazującej powrót wobec osoby znajdującej się w sytuacji zainteresowanego. Konkretniej sąd ten zmierza do ustalenia, czy ryzyko znacznego nasilenia się bólu powodowanego brakiem skutecznego leczenia może stanowić przeszkodę w wydaleniu danej osoby.

Trybunał, orzekający w składzie wielkiej izby, udzielił odpowiedzi twierdzącej i dostarczył wyjaśnień co do czynników, jakie należy wziąć pod uwagę przy ocenie takiego ryzyka, oraz szczegółowych zasad dokonywania tej oceny. Ponadto przeanalizował on w świetle prawa do życia prywatnego obowiązki państw członkowskich wobec obywatela państwa trzeciego znajdującego się w sytuacji zainteresowanego.

¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz.U. 2008, L 348, s. 98, zwana dalej „dyrektywą w sprawie »powrotów«”).

Ocena Trybunału

W pierwszej kolejności Trybunał zauważył, że dyrektywa w sprawie „powrotów”² i karta³ stoją na przeszkodzie wydaniu decyzji nakazującej powrót lub podjęciu środka w postaci wydalenia wobec obywatela państwa trzeciego nielegalnie przebywającego na terytorium państwa członkowskiego i cierpiącego na poważną chorobę, gdy istnieją poważne i potwierdzone podstawy, by uznać, że zainteresowany w państwie trzecim, do którego zostałby wydalony, byłby w razie powrotu narażony na rzeczywiste ryzyko znacznego, nieodwracalnego i szybkiego nasilenia się bólu ze względu na zakaz stosowania w tym państwie jedyne skutecznego leczenia przeciwbólowego.

W tym względzie Trybunał orzekł, że jest możliwe, iż państwo członkowskie naruszy zakaz niehumanitarnego i poniżającego traktowania, ustanowiony w art. 4 karty, jeżeli decyzja nakazująca powrót lub środek w postaci wydalenia podjęty przez jego organy grozi doprowadzeniem do zaostrzenia się bólu powodowanego chorobą u danego obywatela państwa trzeciego w takim stopniu, że ból ten osiągnie próg dotkliwości wymagany na mocy art. 4 karty.

Jeśli chodzi, po pierwsze, o ryzyko znacznego i nieodwracalnego nasilenia się bólu, może ono w szczególności zaistnieć, gdy zostanie wykazane, że w państwie docelowym nie można danego obywatela państwa trzeciego poddać legalnie jedynemu skutecznemu leczeniu przeciwbólowemu oraz że brak takiego leczenia naraziłby go na ból o takiej intensywności, iż naruszałoby to godność ludzką w zakresie, w jakim mogłoby wywołać u niego poważne i nieodwracalne zaburzenia psychiczne, a nawet doprowadzić do popełnienia samobójstwa. Ustalenie, czy tak jest, należy do sądu odsyłającego w świetle wszystkich istotnych danych, zwłaszcza danych medycznych.

Co się tyczy, po drugie, ryzyka szybkiego nasilenia się bólu, należy uwzględnić okoliczność, że to nasilenie się może być stopniowe, a to, by stało się ono znaczne i nieodwracalne, może wymagać upływu pewnego czasu. W konsekwencji państwo członkowskie nie może wyznaczyć określonego z góry w sposób bezwzględny terminu, w którym takie nasilenie powinno ewentualnie wystąpić. Termin ewentualnie przewidziany w tym względzie przez prawo krajowe powinien mieć charakter czysto instrukcyjny i nie może on zwolnić właściwego organu krajowego z konkretnego badania sytuacji zainteresowanej osoby w świetle wszystkich istotnych danych.

W drugiej kolejności Trybunał uznał, że dyrektywa w sprawie „powrotów”⁴ i karta⁵ stoją na przeszkodzie temu, by skutki środka w postaci wydalenia w ścisłym znaczeniu dla stanu zdrowia obywatela państwa trzeciego były brane pod uwagę przez właściwy organ krajowy jedynie w celu zbadania, czy obywatel ten jest zdolny do odbycia podróży. Aby wydać decyzję nakazującą powrót lub przeprowadzić jego wydalenie, dane państwo członkowskie powinno bowiem upewnić się, że gdy wymaga tego stan zdrowia danej osoby, osoba ta otrzyma opiekę zdrowotną nie tylko podczas wydalania, ale również po jego zakończeniu w państwie docelowym.

W trzeciej i ostatniej kolejności Trybunał podkreślił z jednej strony, że dyrektywa w sprawie „powrotów” i karta⁶ nie nakładają na państwo członkowskie, na którego terytorium obywatel państwa trzeciego przebywa nielegalnie, obowiązku wydania mu dokumentu pobytowego, gdy wobec niego nie można wydać decyzji nakazującej powrót ani podjąć środka w postaci wydalania z tego powodu, że istnieją poważne i sprawdzone podstawy, aby uznać, iż byłby on narażony

² Artykuł 5 tej dyrektywy.

³ Artykuły 1 i 4 oraz art. 19 ust. 2 karty.

⁴ Artykuł 5 i art. 9 ust. 1 lit. a) tej dyrektywy.

⁵ Artykuły 1 i 4 oraz art. 19 ust. 2 karty.

⁶ Artykuł 7 karty, ustanawiający prawo do poszanowania życia prywatnego, a także art. 1 i 4 karty.

w państwie docelowym na rzeczywiste ryzyko szybkiego, znacznego i nieodwracalnego nasilenia się bólu powodowanego ciężką chorobą, na którą cierpi. Z drugiej strony Trybunał zauważył, że właściwy organ krajowy, badając, czy ustanowione w karcie prawo do poszanowania życia prywatnego tego obywatela stoi na przeszkodzie temu, by wydać wobec niego decyzję nakazującą powrót lub podjąć środek w postaci wydalenia, powinien wziąć pod uwagę stan zdrowia wspomnianego obywatela i opiekę, którą otrzymuje on na tym terytorium ze względu na tę chorobę, oraz wszystkie pozostałe istotne czynniki.

W tym względzie Trybunał uściślił, że leczenie, z którego korzysta obywatel państwa trzeciego na terytorium państwa członkowskiego, stanowi część jego życia prywatnego bez względu na nielegalność jego pobytu na tym terytorium. Jednakże z uwagi na to, że prawo do poszanowania życia prywatnego nie jest prerogatywą o charakterze absolutnym, dopuszczalne są ograniczenia wykonywania tego prawa, o ile są one przewidziane ustawą, szanują istotę omawianego prawa, są konieczne i rzeczywiście odpowiadają w szczególności celom interesu ogólnego uznawanym przez Unię. Jako że opracowanie skutecznej polityki wydalania i repatriacji stanowi taki cel, należy jeszcze zbadać w szczególności, czy wydanie decyzji nakazującej powrót lub podjęcie środka w postaci wydalenia wobec obywatela państwa trzeciego cierpiącego na poważną chorobę i korzystającego w danym państwie członkowskim z leczenia przeciwbólowego niedostępnego w państwie docelowym, nie narusza istoty jego prawa do życia prywatnego i jest zgodne z zasadą proporcjonalności. Takie badanie zakłada uwzględnienie wszystkich więzi społecznych, jakie obywatel ten stworzył w państwie członkowskim, w którym przebywa nielegalnie, z należyтым uwzględnieniem podatności na zagrożenia i szczególnego stanu zależności spowodowanego jego stanem zdrowia. Niemniej jednak, jeżeli obywatel ten prowadził życie prywatne w tym państwie członkowskim, nie dysponując w nim zezwoleniem na pobyt, jedynie wyjątkowe okoliczności mogą stanąć na przeszkodzie objęciu go postępowaniem w sprawie powrotu.

Ponadto wydanie decyzji nakazującej powrót lub podjęcie środka w postaci wydalenia nie narusza prawa do poszanowania życia prywatnego danego obywatela państwa trzeciego na tej tylko podstawie, że w razie powrotu do państwa docelowego obywatel ten byłby narażony na ryzyko pogorszenia się jego stanu zdrowia, jeżeli ryzyko takie nie osiąga progu dotkliwości wymaganego na mocy art. 4 karty.